

บทที่ 4

บทวิเคราะห์การปรับใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับความผิดฐาน

ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถือเป็นแนวคิดปรัชญาและกระบวนการวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด เหยื่อ และชุมชน เพื่อให้ได้รับความยุติธรรมโดยกระทำการบางอย่าง เพื่อเยียวยาและประสานรอยร้าวทางจิตใจของเหยื่อ การแสดงความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของผู้กระทำผิด และการเรียนรู้ข้อหาอาชญากรรมร่วมกันของชุมชนอย่างสันติวิธีควบคู่กับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ทั้งยังเป็นการสร้างความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม

การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทย จึงเป็นการสร้างความปรองดองให้แก่เหยื่อและผู้กระทำผิดได้เป็นอย่างดี ส่งเสริมสันติภาพให้เกิดขึ้นกับสังคม ทั้งเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและลดปัญหาการกระทำความผิดซ้ำได้

อย่างไรก็ดี การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเห็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทยนี้ จำต้องศึกษาปัจจัยหลายด้านเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อใช้เป็นทางเลือกหนึ่งในการเสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของไทย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291 มีประสิทธิภาพและสามารถนำความสมานฉันท์กลับมาสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง

4.1 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

ด้วยเหตุที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยได้แยกการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องโดยเด็ดขาด ทำให้อัยการมิได้รู้เห็นในการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน อัยการจึงพิจารณาความจริงจากสำนวนที่พนักงานสอบสวนส่งมาเท่านั้น ประกอบกับคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายเป็นคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดิน ซึ่งอัยการมักใช้ดุลพินิจในการส่งฟ้องคดีดังกล่าว ทั้งที่อัยการสามารถใช้ดุลพินิจส่งไม่ฟ้องคดีได้ หากปรากฏว่าการฟ้องคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน กระบวนการกลั่นกรองคดีประมาทเห็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของไทย จึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรทำให้ปริมาณคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายขึ้นสู่ศาลมากกว่าที่ควรจะเป็นกลายเป็นปัญหาคดีล้นศาลอยู่ขณะนี้

จึงเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยยังเน้นการการปราบปรามมากกว่าการป้องกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำในบุคคลเดียวกัน

อย่างไรก็ดี แม้คดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายนี้ ศาลมักจะใช้ดุลพินิจรอลงโทษแก่ผู้กระทำผิดโดยจัดให้ให้มีการคุมประพฤติ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกก็ตาม แต่มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวยังไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้กระทำผิดไม่ได้ตระหนักหรือรู้สึกถึงผลร้ายจากการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตของผู้อื่น การคุมประพฤติจึงเป็นเพียงวิธีการที่ผู้กระทำต้องปฏิบัติตามเพื่อที่จะได้ไม่ต้องรับโทษจำคุกเท่านั้น ผู้กระทำผิดจึงไม่ได้ใส่ใจในความรู้สึกสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของผู้เสียหาย ฉะนั้น การคุมประพฤติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยจึงเป็นแนวทางการฟ้องผู้กระทำผิดซ้ำที่ปลายเหตุ มิใช่แนวทางการป้องกันผู้กระทำผิดซ้ำที่เป็นเหตุ เพราะผู้กระทำผิดไม่ได้รับรู้สำนึกในการกระทำของตนเลย

นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในความคิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของไทยไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายเท่าใด เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในความคิดดังกล่าวเป็นการดึงผู้เสียหายออกจากระบบ ผู้เสียหายจึงมิได้ส่วนร่วมกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในความคิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของไทย ยังไม่สามารถเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายและสังคมเท่าที่ควร

จากปัญหาการดำเนินคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายดังกล่าว เกิดจากการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการและศาล ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

4.1.1 วิเคราะห์การสั่งคดีของพนักงานอัยการในคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

แนวความคิดในเรื่องการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของอัยการไทยเป็นระบบฟ้องคดีตามระบบดุลพินิจ (Opportunity Principle)¹³⁸ มาแต่ต้น โดยพิจารณาได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143¹³⁹

¹³⁸ หลักการฟ้องคดีของอัยการในระบบสากลมี 2 หลัก คือ

- หลักการฟ้องตามกฎหมาย (Legality Principle) เป็นหลักที่ว่าเมื่อพยานหลักฐานจากการสอบสวนน่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง อัยการต้องฟ้องต่อศาลเสมอ ซึ่งมีผลโดยตรงที่ว่าทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและเกิดความเสมอภาคกัน แต่มีผลเสียที่ว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่แข็งกระด้างเกินไป ขาดความยืดหยุ่น ประเทศที่ใช้หลักการฟ้องตามกฎหมาย เช่น สหพันธรัฐเยอรมัน และกลุ่มประเทศสังคมนิยม ต่อมาเยอรมันได้แก้ไขกฎหมายยอมให้มีการสั่งไม่ฟ้องได้ในหลายกรณี

- หลักการฟ้องตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) เป็นหลักที่ว่าเมื่อพยานหลักฐานจากการสอบสวนน่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหากระทำผิด อัยการอาจมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลก็ได้ เช่น พิจารณาจากอายุ สติปัญญา เหตุข้วญกคดี ผลดีผลเสียที่สังคมจะได้รับจากการฟ้องคดี ฯลฯ หลักการฟ้องตามดุลพินิจมีจุดคิดตรงที่อัยการได้ใช้ดุลพินิจให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไปหรือแตกต่างกัน โดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกกฎหมายแต่มีผลเสียตรงที่

จะเห็นได้ว่าถ้อยคำในมาตรา 143 เปิดโอกาสให้อัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ แม้ว่าผู้ต้องหาจะได้กระทำการอันเป็นความผิดต่อกฎหมาย ถ้ออัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้องก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้

ตามบทกฎหมายดังกล่าว เป็นการเปิด โอกาสให้อัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการสั่งไม่ฟ้องคดีประเภทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีโดยอาศัยหลักความยุติธรรมในสังคม เหตุผลเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน เหตุผลทางหลักวิชาอาญาวิทยา เหตุผลเกี่ยวกับความจำเป็นทางพยานหลักฐาน ฯลฯ¹⁴⁰ แม้ผู้ต้องหาจะได้กระทำความผิดกฎหมายก็ตาม ทั้งนี้เพราะโดยปกติการสั่งคดีนั้น ข้อมือหลักว่าผู้กระทำได้กระทำความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ ถ้ากระทำความผิดต่อกฎหมายก็สั่งดำเนินคดีฟ้องร้องไป แต่ในบางกรณีพนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีที่มีผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายก็ได้ เพราะไม่มีกฎหมาย แต่ต้องมีเหตุอันสมควรที่พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องในกรณีเช่นนั้น¹⁴¹

ดุลพินิจของอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 นี้กว้างขวางกว้างอำนาจของศาลในการที่จะพิพากษายกฟ้อง เพราะเหตุที่ศาลจะพิพากษายกฟ้องได้นั้นมีอยู่จำกัด คือถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดก็ดี การกระทำของจำเลยไม่

ให้การบังคับใช้กฎหมายข้อย่อนได้ และอาจเกิดความไม่เสมอภาคกันได้ ประเทศที่ใช้หลักการฟ้องตามดุลพินิจ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และไทย ฯลฯ

¹³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตรา ก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1.กรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้อง....

¹⁴⁰ พีรศักดิ์ ศรีสุพล “การชะลอการฟ้อง” (งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม สำนักงาน ศาลยุติธรรม ; 2544) , หน้า 88

¹⁴¹ อรรถปรีชาอนุสรณ์. คำชี้ขาดความเห็นแย้งของอธิบดีกรมอัยการ, (พระนคร : โรงพิมพ์กรมสรรพสามติ, 2513), หน้า 8 – 9.

เป็นความผิดก็ดี คดีขาดอายุความแล้วก็ดี มีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรต้องรับโทษเท่านั้น¹⁴² การที่จะนำผู้ต้องหาขึ้นสู่ศาลหรือไม่นั้น กฎหมายมอบให้อยู่ในดุลพินิจของอัยการซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายบริหาร

ในทางปฏิบัตินั้น ประเทศไทยได้แยกการสอบสวนและการฟ้องคดีอาญาออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยพนักงานอัยการมีอำนาจเพียงการพิจารณากลับกรอภยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมเสนอต่อศาลเท่านั้น จึงไม่ได้สัมผัสข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานมาแต่เบื้องต้น การกลับกรอภยานการสอบสวนจึงอาจกระทำได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และจำต้องฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลโดยไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น จึงเป็นเหตุให้บุคคลถูกอัยการฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลได้โดยง่ายซึ่งรวมถึงคดีความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายด้วย ดังนั้นพนักงานอัยการจึงมักสั่งฟ้องคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย คดีดังกล่าวจึงต้องขึ้นสู่ศาลโดยไม่มีทางเลือก

จากแนวความคิดที่ว่า แม้ผู้ต้องหาจะได้กระทำผิดกฎหมายอย่างชัดเจน อัยการก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีได้แล้วเช่นนี้ อัยการก็น่าจะมีอำนาจที่จะดำเนินการในทางเป็นคุณประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำผิดโดยเฉพาะได้โดยวิธีการสั่งชะลอการฟ้องคดีความผิดที่เขาได้กระทำเช่นนั้นไว้ก่อนแล้ว ดำเนินตามวิธีที่เห็นสมควร เพื่ออบรมสั่งสอนแก้ไขให้ผู้กระทำผิดนั้นมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้ เพื่อเป็นการแก้ไขเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพราะการสั่งดำเนินคดีและการจำคุกบุคคลในระยะสั้นนั้น เป็นการไร้ผลที่จะเปิดโอกาสให้เขากลับตนเป็นคนดีในทางตรงข้ามกลับเป็นการผลักดันให้เขามีโอกาสได้เข้าไปคบหาสมาคมกับอาชญากรได้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินโดยใช่เหตุ เพราะทางราชการจะต้องสร้างที่คุมขังเพิ่ม และต้องเสียดงบประมาณในการเลี้ยงดูผู้ต้องโทษเป็นจำนวนเงินมากมายมหาศาลอยู่แล้ว¹⁴³

¹⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185.

กลายเป็นที่มาของโครงการชะลอการฟ้องของไทยซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 แต่กระทรวงยุติธรรมได้ทักท้วงระเบียบชะลอการฟ้องดังกล่าวของกรมอัยการว่าเป็นระเบียบที่ขัดต่อบทกฎหมายและเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ระเบียบดังกล่าวจึงตกไป และมีการโต้แย้งในเรื่องดังกล่าวตลอดมา

จนปัจจุบัน ได้มีร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ.....(ฉบับที่ 5)¹⁴⁴ ซึ่งไม่มีบัญญัติห้ามระเบียบชะลอการฟ้องแต่ได้กำหนดคดีความผิดที่สามารถนำวิธีการชะลอการฟ้องมาใช้ได้ คือ ความผิดโดยประมาท หรือความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี หรือความผิดอื่นที่กฎหมายบัญญัติว่าให้ใช้วิธีการชะลอการฟ้องได้ ซึ่งการกำหนดในลักษณะนี้อาจมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายได้ นั้นหมายถึงอาจมีการแก้ไขให้นำบทบัญญัติมาตรา 291 ความผิดฐานประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายมาใช้ได้ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบชะลอการฟ้องเดิมในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498¹⁴⁵ ที่ได้ระบุความผิดที่กระทำโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 ไว้ด้วยในกรณีที่ผู้ต้องหาได้บรรเทาผลร้ายภายหลังการกระทำความผิดพอสมควรแก่กรณี เช่น ช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการปลงศพ ค่าขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย หรือค่าเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย เป็นต้น

¹⁴³ เรวัต อ่ำเฉลิม, “ชะลอการฟ้อง” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 43.

¹⁴⁴ รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ครั้งที่ 23/2547 ระเบียบวาระที่ 5 เรื่องการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการศึกษาผลกระทบกฎหมายเกี่ยวกับการใช้มาตรการคุ้มครอง คำรับสารภาพและมาตรการชะลอการฟ้อง

¹⁴⁵ มาตรา 15 พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 บัญญัติว่า “ในการใช้อำนาจหรือกระทำการหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจทำคำสั่งเฉพาะเรื่องหรือวางระเบียบไว้ให้พนักงานอัยการปฏิบัติการได้”

การที่ร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้องหลายฉบับที่ได้มีการแก้ไขนั้นมิได้บัญญัติความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 ไว้อย่างเจาะจง อาจมีสาเหตุมาจากการที่ศาลมักใช้ดุลพินิจรอการลงโทษผู้กระทำผิดอยู่แล้ว และเกรงเป็นการให้อำนาจแก่พนักงานอัยการจนเกินไป ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการลงโทษผู้กระทำผิดโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยกลไกทางอาญาที่เป็นอยู่อาจจะไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตัวผู้กระทำผิดเอง ผู้เสียหาย หรือสังคมโดยรวม แต่ในทางตรงกันข้ามอาจทำให้เป็นปัญหาสังคมมากขึ้นอีก นอกจากนี้ในการสั่งดำเนินคดีและการจำคุกบุคคลในระยะสั้นนั้น ข่อมจะมีผลกระทบต่อผู้กระทำผิดเอง และต่อสังคมด้วย เป็นที่ยอมรับกันว่าผู้ต้องโทษที่ได้รับการปลดปล่อยกลับเข้าสู่สังคมจะประสบความยุ่งยากนานาประการ ในทางตรงกันข้ามเป็นการผลักดันให้เขามีโอกาสได้เข้าไปคบหาสมาคมกับอาชญากรได้มากขึ้น บางคนไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ จึงอาจจะกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกและต้องกลับเข้ารับโทษในเรือนจำใหม่ทำให้คดีล้นศาล ทำให้ผู้ต้องขังล้นเรือนจำโดยไม่จำเป็น เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานเรือนจำอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านควบคุมหรือด้านอบรมแก้ไข นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างรอยมลทิน (Stigma) ให้กับตัวผู้ต้องขังเป็นการเสียประวัติไม่มีใครอยากคบหาสมาคม เป็นการยากในการทำงานหรือศึกษาต่อ การใช้โทษจำคุกระยะสั้น อาจทำให้ผู้ต้องขังนี้กลายเป็นอาชญากรร้ายแรงต่อไป เกิดการถ่ายทอดนิสัยชั่วร้ายจากผู้มีสันดานเป็นอาชญากรทำให้ผู้ต้องขังเจ็บช้ำน้ำใจจากการต้องโทษจำคุก จึงอาจประชดสังคมโดยการกระทำความผิดประเภทร้ายแรงยิ่งขึ้นได้ เป็นการผลักผู้กระทำผิดออกจากสังคมภายนอก ทำให้ครอบครัวต้องเดือดร้อนหมดโอกาสทำมาหากินเลี้ยงดูครอบครัวได้ และเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินโดยใช่เหตุ เพราะทางราชการจะต้องสร้างบ้านที่คุมขังเพิ่มเติม และต้องเสียบงบประมาณในการเลี้ยงดูผู้ต้องโทษเป็นจำนวนเงินมากมายมหาศาล ในทางตรงข้ามจะเป็นการลดการเพิ่มเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ลดการเพิ่มผู้พิพากษาและศาล ทำให้ประหยัดงบประมาณเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านอื่น

นอกจากนี้ อำนาจในการชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการเป็นอำนาจในการบริหารคดีมิใช่การแทรกแซงอำนาจตุลาการแต่อย่างใด การชะลอการฟ้องจึงเป็นเพียงมาตรการที่ช่วยถ่วงดุลองคคิและอำนาจให้คดีเสร็จเร็วขึ้น

การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ ในการสั่งไม่ฟ้องคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายจึงเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยพัฒนาการสอบสวนดำเนินคดีอาญาในประเทศให้ทันสมัย เพราะตั้งแต่เดิมมาพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพื่อมุ่งพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเท่านั้น การสั่งคดีของพนักงานอัยการอาศัยสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนทำมา โดยการสอบสวนไม่ได้มุ่งประสงค์ที่จะสอบสวนถึงรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติ ความประพฤติ ตลอดจนรายละเอียดเกี่ยวกับตัวของผู้ต้องหาเลย ทำให้ดูเหมือนว่าพนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ฟ้องร้องให้ผู้อื่นต้องรับโทษอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ประชาชนเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นอย่างยิ่ง แต่มาตรการการชะลอการฟ้องนี้ พนักงานอัยการจะพิจารณาถึงประวัติและความประพฤติของผู้ต้องหา ลักษณะความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ความยินยอมของผู้เสียหาย ความประสงค์ของผู้ต้องหาที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติ ทั้งที่เป็นเงื่อนไขทั่วไปและเงื่อนไขพิเศษ ซึ่งพนักงานอัยการจะพิจารณาจากสำนวนสอบสวนโดยมุ่งที่จะให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบในการจัดการแก้ไขและป้องกันมิให้เกิดปัญหาซ้ำอีก

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำมาตรการดำเนินคดีอาญา (Diversion) มาใช้โดยถือว่าเป็นมาตรการทางปฏิบัติที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้เกี่ยวข้องในด้านประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา ช่วยลดภาวะอันไม่จำเป็นของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีโดยไม่ต้องถูกตราหน้าว่ามีประวัติต้องโทษรวมทั้งช่วยลดความเครียดซึ่งนำไปสู่การแตกแยกทางสังคม พนักงานอัยการอาจจะไม่สั่งฟ้องโดยมีเงื่อนไขบางประการโดยเหตุผลในแง่มนุษยธรรมหรือในแง่สังคม เพื่อควบคุมความประพฤติที่ผู้ต้องหาจะต้องปฏิบัติในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งหากผู้ต้องหาสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นได้ครบถ้วนตลอดช่วงระยะ พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหานั้นแล้วปล่อยตัวไป แต่ถ้าผู้ต้องหาไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นได้ พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องและนำตัวผู้ต้องหาส่งฟ้องต่อไป

มาตรการชะลอการฟ้องจึงเป็นอีกวิธีการทางกฎหมายที่เอื้อให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติเพราะเป็นมาตรการที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาคดีสันติ โดยตรง และยึดหยุ่นต่อสถานการณ์ในอนาคตภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ช่วยประหยัดงบประมาณที่ต้องใช้ในการดำเนินคดีและค่าเลี้ยงดูผู้ต้องขังในเรือนจำ เป็นการลดปริมาณนักโทษ ทั้งมีความสอดคล้องโดยตรงกับแนวทางการเยียวยาแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในการส่งเสริมการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น ส่งผลให้ อัยการและศาลสามารถทุ่มเทเวลาทำงานให้กับคดีที่สำคัญและร้ายแรงกว่า ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้หากมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นชะลอการ

ฟ้องแล้วก็จะเป็นการบรรเทาและเยียวยาฟื้นฟูความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย ช่วยให้คู่กรณีได้ปรับความเข้าใจกัน เป็นการบังคับให้ผู้กระทำผิดเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขเยียวยา และแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมให้กลับสู่สภาพปกติ และสร้างความปรองดองในสังคม

4.1.2 วิเคราะห์การใช้ดุลพินิจการลงโทษของศาลไทยในคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

การลงโทษจำคุกอาจก่อให้เกิดผลเสียกับจำเลยมากกว่าผลดีกฎหมายจึงให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการพิจารณาเหตุผลว่าผู้กระทำความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย สมควรได้รับความปรานีหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกในระยะเวลานั้น

แม้การรอกการลงโทษจะเป็นวิธีการที่อำนวยประโยชน์ให้กับผู้กระทำผิดและสังคมรอบข้างอย่างมากก็ตาม แต่ก็ยังเป็นวิธีการที่ขัดกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด ด้วยเหตุนี้เองการรอกการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายจึงต้องพิจารณาอย่างละเอียดว่า ข้อเท็จจริงเช่นไรจึงจะควรมีการรอกการลงโทษ เพราะหากมีการใช้มาตรการรอกการลงโทษอย่างพร่ำเพรื่ออาจก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบยุติธรรมทางอาญา การได้ข้อเท็จจริงที่จะกำหนดว่าการกระทำผิดอย่างไร แต่ไหนเพียงไรที่ควรจะได้รับ การรอกการลงโทษนี้ เป็นขอบเขตการใช้ดุลพินิจที่ศาลจะต้องคำนึงถึงตลอดเวลา เพราะหากใช้การรอกการลงโทษมากเกินไป จะก่อทัศนคติขัดแย้งคัดค้านการลงโทษ¹⁴⁶

ในทัศนะทางสังคมเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลจะพบว่าการใช้ดุลพินิจกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไม่ว่าจะมิให้เกิดผลสมควรหรือไม่ มีการนำมาใช้กับข้อเท็จจริงต่างๆ มากเกินควร

¹⁴⁶ นพพร โพธิ์รังสิยากร, “การใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษ” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 234.

นั่นเอง¹⁴⁷ การที่ศาลใช้การรอกการลงโทษกับคดีต่าง ๆ อย่างมากมาย โดยไม่คำนึงถึงสภาพข้อเท็จจริง ว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้การรอกการลงโทษหรือไม่ จึงอาจก่อให้เกิดโทษมากกว่าผลดี ซึ่ง ขอบเขตที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษจำเลยหรือไม่ มิใช่เพียงแค่ว่าจำเลยเคย กระทำความผิดมาแล้วหรือไม่เท่านั้น ทั้งนี้กฎหมายก็ได้บัญญัติไว้ชัดเจน ในมาตรา 56 เพื่อ ประกอบการใช้ดุลพินิจกล่าวคือ “เมื่อศาลได้คำนึงถึง อายุประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษา อบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัยอาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้วเห็นเป็นการสมควร” ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นต้องการให้ศาล ได้คำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด จึงเป็นไปตามความมุ่งหมายเริ่มแรกที่ต้องการให้มีการ หลีกเลี่ยงการจำคุกในระยะเวลาอันสั้น การใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษ โดยการพิจารณาเหตุผลสมควร จึงละเลยการพิจารณาความเหมาะสมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเสียมิได้ เพราะเหตุต่าง ๆ ที่ให้ ศาลคำนึงถือเป็นการจัดขอบเขตและเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดคนใดควรจะได้รับประโยชน์ จากการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษซึ่งเหตุผลสมควรต่าง ๆ ก็พิจารณาได้จากข้อเท็จจริง เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดอันได้แก่ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพผิด และเหตุอื่นอันควรปรานี

จึงเห็นได้ว่า การกำหนดให้ศาลต้องคำนึงถึงสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ เหล่านี้ ประกอบการใช้ ดุลพินิจนั้น ก็เพื่อวางขอบเขตการใช้ดุลพินิจให้เป็นไปโดยถูกต้องนั่นเอง ฉะนั้นศาลจะรอกการ ลงโทษจึงต้องอ้างเหตุผลสมควร ซึ่งอย่างน้อยที่สุดควรอ้างว่า มีพฤติการณ์ทั่ว ๆ ไป ในคดีสมควรรอกการลงโทษ

การที่ศาลมักมีคำสั่งให้รอกการลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่น ถึงแก่ความตายไปแล้วนั้น ผู้กระทำความผิดเองอาจจะไม่เกรงกลัวที่จะละเมิดกฎหมายอีกเนื่องจากรู้

¹⁴⁷ เรื่องเดียวกัน.

อัตราโทษของความผิดแต่ลักษณะตามที่กฎหมายบัญญัติจึงมีโอกาที่จะได้รับการรอกการลงโทษได้อย่างไม่สิ้นสุด

ฉะนั้น การใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิด ศาลจึงต้องใช้ดุลพินิจใน 2 ส่วนคือ ดุลพินิจในการพิจารณาข้อเท็จจริง และดุลพินิจในการกำหนดโทษ ส่วนการปรับใช้กฎหมายนั้นเป็นปัญหาข้อกฎหมายว่าด้วยการบังคับใช้และการตีความซึ่งตกอยู่ภายใต้หลักที่ว่ากฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด ด้วยเหตุนี้กฎหมายอาญาที่ดีต้องเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจน้อยที่สุด แต่สำหรับการค้นหาข้อเท็จจริงหรือการกำหนดข้อเท็จจริงนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 257 บัญญัติไว้กว้าง ๆ ว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่าหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่างพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น และในการกำหนดโทษ ศาลเองก็ต้องคำนึงถึงเหตุต่าง ๆ ในมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เปิดกว้างให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่าหลักที่ว่ากฎหมายอาญาที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจน้อยที่สุดนั้น มิใช่ถึงกับเป็นการจำกัดดุลพินิจของศาลในลักษณะที่จะส่งผลต่อการปรับข้อเท็จจริงเพื่อกำหนดโทษ อันเป็นวัตถุประสงค์สุดท้ายเพื่อความยุติธรรม

ในประเทศแคนาดาและประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้มีการคิดหามาตรการลงโทษอย่างอื่นเพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกกระยะสั้นมากมาย ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ของการลงโทษจำคุกนั้นมิใช่เพียงแต่ลงโทษเพื่อให้สาสมกับความผิดที่จำเลยได้กระทำมาเท่านั้น เพราะวันหนึ่งผู้ที่ถูกลงโทษจำคุกก็จะได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระและเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในสังคม ดังนั้นจุดประสงค์หลักของการลงโทษจำคุก จึงควรจะเป็นไปเพื่อสนับสนุนการกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติของผู้กระทำผิด หากผู้กระทำผิดนั้น ไม่มีพฤติกรรมเกินควรต่อการแก้ไขปรับปรุง

จากบทบัญญัติในมาตรา 56 นี้ หากพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว อาจก่อให้เกิดความสับสนต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการสั่งรอกการลงโทษ โดยตั้งเป็นคำถามได้ว่าเหตุใดผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกในกรณีกระทำการโดยประมาทหรือลหุโทษสามารถได้รับการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษได้แต่ในขณะที่เดียวกันผู้ที่กระทำความผิดและได้รับการลงโทษจำคุกด้วยเหตุประการอื่น ๆ กลับจะไม่ได้รับความปรานีจากศาลในการให้โอกาสกลับตัวได้อีกเลย

สำหรับความเหมาะสมของโทษจำคุกที่จะลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด โดยประมาทเมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญาของไทยเราเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจในการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด โดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายได้อย่างกว้างขวางอยู่แล้ว ซึ่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำการ โดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท” จะเห็นได้ว่า ด้วยบทลงโทษเช่นนี้ ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ตามมาตรา 59 วรรคสี่ ประกอบกับมาตรา 56 และวางโทษจำคุกเท่าใดก็ได้ แต่ต้องไม่เกินสิบปีตามที่มาตรา 291 บัญญัติไว้ หรือศาลอาจจะใช้วิธีการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษก็ได้เช่นกัน

ที่กล่าวมานี้ หากมองคุณภาพรวม จะทำให้เห็นว่า การกระทำโดยประมาทนั้น ไม่มีความรุนแรงและน่าจะให้โอกาสได้ โดยพิจารณาจากผลเสียที่สังคมจะได้รับจากการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยประมาท ในกรณีรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 เองก็ยังสามารถให้โอกาสกับผู้ที่ถูกจำคุกในกรณีประมาทมาแล้วได้รับความปรานีจากศาลให้รอกการลงโทษได้อีก ซึ่งหากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นได้ว่า การถูกลงโทษโดยประมาทในบางกรณีนั้นมีความรุนแรงและเป็นอันตรายต่อสังคมมากกว่า การถูกลงโทษจำคุกในลักษณะอื่น

ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากกฎหมายในเรื่องประมาทของไทยเรานั้น ไม่มีการแยกแยะให้ละเอียดเหมือนอย่างของระบบคอมมอนลอว์ ด้วยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายซีวิลลอว์ จึง

ทำให้มีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาแตกต่างในประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของซีวิลลอว์ จะมีลักษณะเป็นเอกภาพ ในขณะที่คอมมอนลอว์จะมีการแยกขั้นตอนการกำหนดโทษออกจากขั้นตอนการวินิจฉัยความผิดอันมีเหตุมาจากคอมมอนลอว์มีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาแบบต่อสู้คดี หรือระบบคู่ปรปักษ์ (Adversary System) ซึ่งเน้นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดีโดยแต่ละฝ่ายมีสิทธิที่จะทำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลและศาลจะต้องพิจารณาคดีไปตามพยานหลักฐานที่คู่ความนำเข้าสู่คดี

แม้ระบบนี้ศาลจะไม่มีบทบาทมากนักในการค้นหาความจริงในคดี ประกอบกับการมีข้อจำกัดในการรับฟังพยานหลักฐานในชั้นวินิจฉัย ความผิดของจำเลย (Rule of Evidence) แต่ศาลสามารถค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยได้อย่างอิสระในการพิจารณากำหนดโทษของจำเลย เพื่อให้การกำหนดโทษจำเลยเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม ประกอบกับบทบัญญัติความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของประเทศ กลุ่มคอมมอนลอว์นี้ได้แยกแยะระดับอุประมาทและกำหนดโทษขั้นสูงไว้จึงทำให้ง่ายต่อการพิจารณาความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด

ขณะที่ประมวลกฎหมายอาญาของไทย มาตรา 291 มิได้แบ่งแยกระดับหรือประเภทของประมาทเหมือนในประเทศคอมมอนลอว์ ทำให้ศาลต้องทำหน้าที่วินิจฉัยระดับความร้ายแรงเป็นกรณีๆ ไปในการลงโทษผู้กระทำผิด ซึ่งบางครั้งศาลก็ลงโทษจำคุก บางครั้งศาลก็ใช้มาตรการทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 โดยคดีส่วนใหญ่ศาลใช้วิธีการรอการลงโทษแก่ผู้กระทำผิด แต่ศาลก็ไม่มีบรรทัดฐานในการพิจารณาความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 จึงกล่าวได้ว่าความรับผิดชอบในคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของไทย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291 ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลในการลงโทษนั่นเอง

ดังนั้น การพิจารณาความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดในคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา จึงเป็นไปโดยสะดวกและมีความเหมาะสม

มากกว่าประเทศไทย เพราะมีการแบ่งแยกระดับความประมาทในประมวลกฎหมายอาญาอย่างชัดเจนซึ่งทำให้ศาลใช้ดุลพินิจลงโทษผู้กระทำความผิดได้ง่ายขึ้น

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในแง่ตัวผู้กระทำความผิดแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้กระทำความผิดเองไม่ได้มีเจตนาในการกระทำความผิดและไม่ได้มีจิตใจชั่วร้าย (Mens Rea) หากแต่ผลของการกระทำ ความผิดเกิดจากการที่ผู้กระทำความผิดมิได้ใช้ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ที่วิญญูชนพึงมีขณะนั้น วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้เรือนจำจึงเป็นการไม่เหมาะสม กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจลดโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งการที่ศาลมักใช้มาตรการลดโทษแก่ผู้กระทำความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ก็เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดแต่การใช้ดุลพินิจลดโทษของศาลดังกล่าวก็ต้องกระทำโดยระมัดระวัง ศาลจึงได้พิจารณาเป็นรายคดี เพื่อสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นมากที่สุดนั่นเอง

การที่ศาลใช้ดุลพินิจในการลดโทษผู้กระทำความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายได้เช่นนี้จึงเป็นการเอื้อให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติได้โดยง่าย เพราะนอกจากจะเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแล้วยังเป็นการดึงผู้เสียหายเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดได้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 56 (5) ในการสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย และบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหายอีกด้วย

4.2 ความเหมาะสมในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทย

ในสังคมนั้นประกอบด้วยมนุษย์ซึ่งมาจากหลายครอบครัวโดยมาอยู่ร่วมกันและมีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน มนุษย์แต่ละคนจึงมีความหลากหลายหรือมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องของสรีระ

รูปร่าง เชื้อชาติ เพศ วัย ภาษาฐานะ ตลอดจนนิสัย ความประพฤติกฎหมาย แนวคิด ความเชื่อ การศึกษา
อบรม และพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นต้น แม้แต่บุคคลที่เกิดและเติบโตมาจากครอบครัวเดียวกันก็ยังมี
ความแตกต่างกันในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว ดังนั้น เมื่อมนุษย์หรือบุคคลได้มาอยู่ร่วมกัน ก็ย่อมเกิด
ปรากฏการณ์สำคัญอย่างหนึ่งของสังคมขึ้นนั่นคือ ข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทในเรื่องต่างๆ ระหว่างกัน

สำหรับการระทำความผิดหรือการมีข้อพิพาทในลักษณะของการระทำความผิดกฎหมาย
โดยเฉพาะความผิดทางอาญาหรือการก่ออาชญากรรมนั้นก็ป็นรูปแบบหนึ่งของความขัดแย้งหรือ
ข้อพิพาทในสังคม ซึ่งมีตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ คือ ผู้กระทำผิด และผู้เสียหายหรือเหยื่อ
อาชญากรรม นอกจากนี้ก็ยังมีสังคมหรือชุมชนมาเกี่ยวข้องเพราะทั้งผู้กระทำผิดและผู้เสียหายต่างก็
เป็นสมาชิกของสังคมหรือชุมชนนั้น อีกทั้งปัญหาอาชญากรรมก็มีผลกระทบต่อสังคมหรือชุมชน
ด้วย ดังนั้นสังคมหรือชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญต่อการคงมีอยู่หรือยุติป้องกันและแก้ไขปัญหา
อาชญากรรม

ปรัชญาหรือแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมองว่าปัญหาอาชญากรรมมี
ผลกระทบต่อผู้เสียหายหรือเหยื่อโดยตรง ทั้งในแง่ความสูญเสียหรือความเสียหายและความสัมพันธ์
ต่อกัน อีกทั้งมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมและต่อความสงบเรียบร้อยของ
สังคม ผู้กระทำผิดจึงควรแสดงความสำนึกผิดและแสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตน โดย
ให้ความช่วยเหลือหรือบรรเทาผลร้ายแก่เหยื่อเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่อ ใน
ขณะเดียวกันผู้เสียหายหรือเหยื่อ รวมทั้งผู้กระทำผิดและสังคมหรือชุมชนก็ต้องเข้าไปมีบทบาท
ในการอำนวยความสะดวกเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหานั้น โดยมุ่งฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
ระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหาย หรือเหยื่อและญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่าย และระหว่างผู้กระทำผิด
กับสังคม โดยปราศจากความขัดแย้งที่จะมีต่อกัน รวมทั้งมุ่งเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดมี
ความสำนึกในความผิดที่ได้กระทำและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดใด ๆ อีก โดยสังคมหรือ
ชุมชนให้การยอมรับและช่วยเหลือ อีกทั้งให้กำลังใจแก่ผู้กระทำผิดในอันที่จะมีโอกาสใช้ชีวิตอยู่ใน

สังคมได้อย่างปกติสุขเช่นเดิม ท้ายที่สุดสังคมหรือชุมชนนั้นก็จะมีความสมานฉันท์อันเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรม

ประกอบกับสังคมไทยได้ชื่อว่ามีรากฐานมาจากสังคมพุทธที่มีคำสั่งสอนให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเอื้ออาทร ให้อภัยซึ่งกันและกันอันปรากฏบนพื้นฐานรากเหง้าทางประเพณีสังคมและวัฒนธรรมไทย ฉะนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายจึงเป็นการสอดคล้องกับสภาพสังคมของไทยอย่างแท้จริง เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างกระบวนการยุติธรรมแล้ว ยังเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในระดับจิตสำนึกของผู้กระทำผิด และไม่ทอดทิ้งเหยื่ออาชญากรรม

ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทยจึงมีความเหมาะสมดังต่อไปนี้คือ

1. แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความเหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม กล่าวคือ สังคมมีพลวัตรและมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แนวคิดการลงโทษผู้กระทำความผิดในอดีตที่มุ่งเน้นเพียงการแก้แค้นทดแทน การป้องกันปราบปราม และการยับยั้ง จึงไม่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ เนื่องจากสภาพความผิดบางกรณีนั้นสามารถที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้

2. สังคมไทยเป็นสังคมที่แฝงแนวคิดพุทธศาสนาอันปรากฏให้เห็นตามวัฒนธรรมและประเพณีของคนไทยต่างๆ สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้อภัยและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ในขณะที่แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็กระบวนการการที่ให้ผู้กระทำผิดแสดงรับผิดขอโทษต่อผู้เสียหาย โดยการให้อภัยของผู้เสียหาย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิง

สมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายจึงเป็นการนำแนวคิดพุทธศาสนามาใช้ปฏิบัตินั่นเอง

3. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการแบบ informal justice ที่สามารถใช้เสริมและควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งเป็นแบบ formal justice ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

4. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยการเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายได้พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนทัศนคติกับผู้กระทำผิด ส่งผลให้เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายได้พูดหรือแสดงถึงผลกระทบของอาชญากรรมต่อชีวิตของเขา ให้ได้ถามและได้รับคำตอบที่ต้องการ ทำให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำของเขาและมีความสำนึกที่จะแสดงความรับผิดชอบต่อเหยื่อโดยตรง เพื่อจะได้หาทางทำแต่สิ่งที่ถูกต้องต่อไป

5. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบ (accountability) ในการชดใช้เยียวยาแก่เหยื่อและชุมชนจากการล่วงละเมิดชีวิตของบุคคลอื่น ส่งผลให้ผู้กระทำผิดได้รับการชดใช้เยียวยาฟื้นฟูความเสียหายได้อย่างเต็มที่

6. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ ทำให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสแก้ไขและปรับปรุงตนเองขณะเดียวกันก็เป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในระดับจิตสำนึก

7. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงก่อให้เกิดความปรองดองและความสมานฉันท์ในสังคม

ดังที่กล่าวมาข้างต้น การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทย จึงมีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นการมองความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายว่ามีใช้เรื่องที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายผู้กระทำผิดและชุมชน จึงต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เป็นการประสานสัมพันธ์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปฏิบัติ โดยเน้นการฟื้นฟูความเสียหายให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม หรือกลับคืนสู่สภาพเดิมมากที่สุด เพื่อการสร้างสรรค์ความสันติและความสมานฉันท์ให้กลับคืนสู่สังคมชุมชน ความสมัครสมานสามัคคีปรองดอง

4.3 วิเคราะห์การปรับใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถือเป็นกระบวนการที่สามารถช่วยป้องกันการกระทำ ความผิดซ้ำได้ในระดับจิตสำนึก การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาเสริมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย จึงเป็นการเสริมสร้างความยุติธรรม ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และไม่ทอดทิ้งเหยื่ออาชญากรรม โดยจะมีกระบวนการชดเชย เยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของไทยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในการพิจารณาว่ารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใดเหมาะสมในการนำมาใช้ปฏิบัติกับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายนั้น ต้องคำนึงถึงสภาพสังคมไทย และความเป็นไปได้ในอนาคต ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นโดยสภาพแล้วมีความเหมาะสมกับการกระทำความผิดที่เป็นเด็ก ส่วนกระบวนการคณะกรรมการฟื้นฟูชุมชนก็นำมาใช้กับการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง กระบวนการล้อมวงพิจารณาความแม้จะใช้กับ

ความผิดร้ายแรงก็ตามแต่ก็นำมาใช้ปฏิบัติได้ยาก เพราะไม่สามารถจัดให้มีการล้อมวงได้ตั้งแต่ต้น ในชั้นก่อนศาลพิพากษา อีกทั้งมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและเข้มงวด ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรนำรูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายมาใช้ปฏิบัติกับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย เพราะเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น ใช้กับความผิดได้หลากหลาย ไม่เกินอำนาจหน้าที่ของกรมคุมประพฤติ และสามารถนำมาใช้ในชั้นก่อนชั้นศาลได้อีกด้วย

และด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้สามารถนำมาใช้เสริมในทุกส่วนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลัก การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทยจึงต้องคำนึงถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบัน ซึ่งความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายถือเป็นความผิดที่ขอมความไม่ได้ หรือความผิดอาญาต่อแผ่นดิน โดยศาลมักมีคำพิพากษาให้รอการลงโทษโดยกำหนดเงื่อนไขให้คุมความประพฤติจำเลยไว้เป็นส่วนมาก มีน้อยคดีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ดังนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกก็คือ ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายนี้เป็นคดีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่นาน เมื่อจำเลยพ้นโทษจำคุกแล้ว หรือกรณีที่ศาลพิพากษาให้ใช้วิธีการคุมประพฤติจำเลยไว้ จำเลยต้องกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเช่นเดิม ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวมาใช้ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนี้

1) ขั้นตอนการชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการ กรณีที่มีการแก้ไขให้นำวิธีการชะลอการฟ้องมาใช้กับความผิดตามมาตรา 291

ด้วยมาตรการชะลอการฟ้องถือเป็นมาตรการ ที่สอดคล้องและเอื้อต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติ เพราะนอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาคดีชั้นศาลโดยตรง แล้ว ยังมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ในอนาคต ส่งเสริมให้มีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด แต่มาตรการชะลอการฟ้องดังกล่าว ก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้รับการบรรเทาและเยียวยาฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำผิดภายหลังจากที่ผู้เสียหายยินยอม ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐ

Iowa ได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ในชั้นอัยการ โดยอัยการจะนำวิธีการชะลอการฟ้อง (Diversion) มาใช้ปฏิบัติโดยจะระงับการฟ้องผู้กระทำความผิดเป็นการชั่วคราวก่อนและจัดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย หากคู่กรณีสามารถตกลงกันได้เป็นผลสำเร็จ ผู้กระทำความผิดจะได้รับการชะลอการฟ้องไว้ ภายใต้การคุมประพฤติหรือดำเนินกิจกรรมตามที่กำหนด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสังคม เมื่อผู้กระทำความผิดปฏิบัติเงื่อนไขที่กำหนด ได้สำเร็จครบครันภายในเวลาที่กำหนดไว้ อัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดนั้นต่อไป

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในชั้นอัยการของไทยนี้ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย ได้มีโอกาสปรับความเข้าใจและตกลงในการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างความปรองดองในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลอีกด้วย

2) ในขั้นตอนการพิจารณาคดีของศาลก่อนศาลจะมีคำพิพากษาโดยให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการรับรองข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด อาศัยบทบัญญัติตามมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งให้อำนาจแก่ศาลตามที่เห็นสมควรในการกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ เพื่อเป็นการแก้ไข ฟื้นฟู หรือป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ

แม้ศาลมักใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย อันเป็นการให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุงฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็ตาม แต่ก็ไม่มีกระบวนการในการบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายให้แก่เหยื่อหรือผู้เสียหายเลย ผู้เสียหายหรือเหยื่อจึงเป็นผู้ที่อยู่ชายขอบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นอกจากนี้การที่ศาลใช้ดุลพินิจดังกล่าว ผู้กระทำความผิดเองก็ไม่ได้ตระหนักในความผิดที่เกิดขึ้นทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้สำนึกในความผิดของตน อาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีกได้ ซึ่งในประเทศแคนาดาได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนี้ โดยผู้กระทำความผิดจะต้องชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นและขอขมาต่อผู้เสียหาย ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้มีโอกาสทำการเจรจาและปรับความเข้าใจกัน สร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น จึงควรที่ประเทศไทยจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวมาใช้ในชั้นนี้ด้วย

โดยผู้เขียนมีความเห็นเพิ่มเติมว่าการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ไม่ว่าในขั้นตอนอัยการก็ดี ชั้นศาลก็ดี ควรที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในงานคุมประพฤติ ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีของอัยการและศาลมักจะมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะและพินิจจำเลยอยู่แล้ว พนักงานคุมประพฤติจึงต้องเข้าไปมีบทบาทในการให้จำเลยและผู้เสียหายได้เจรจาในเรื่องการชดเชยค่าเสียหายและบรรเทาผลร้าย เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นข้อมูลหนึ่งที่ใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาและพิพากษาคดีในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยได้

กรณีที่มีการชดเชยค่าเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายให้แก่ผู้เสียหายนั้นเน้นแสดงให้เห็นว่าจำเลยมีความสำนึกผิดและแสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตนให้เป็นประจักษ์แก่ผู้เสียหาย ส่วนผู้เสียหายก็ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายให้ถ้อยคำต่อพนักงานคุมประพฤติ หรือแถลงต่อศาลในทำนองว่าได้รับหรือไม่ได้รับค่าเสียหาย และไม่ตั้งใจหรือคิดใจที่จะดำเนินคดีต่อจำเลยหรือความเห็นอื่น ๆ แล้วแต่กรณีนั้น นับว่าเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อศาลเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการพิพากษาคดี ซึ่งเท่ากับว่าผู้เสียหายได้มีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีนั้น ๆ และหากศาลพิพากษาในทางที่เป็นคุณแก่จำเลย เช่น ให้ออกรกำหนดโทษเพียงอย่างเดียว หรือกำหนดเงื่อนไขให้คุมความประพฤติจำเลยไว้ ก็ย่อมจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างจำเลยกับผู้เสียหาย อีกทั้งผู้เสียหายอาจมีส่วนในการกำหนดแผนการฟื้นฟูจำเลย ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ใช้วิธีการคุมความประพฤติจำเลยไว้

นอกจากนี้ การที่พนักงานคุมประพฤติเข้าไปมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างจำเลยกับผู้เสียหาย รวมทั้งมีการใกล้ชิดในส่วนของคุณดีแห่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ก็เพื่อคุ้มครองสิทธิพึงมีพึงได้ของผู้เสียหาย ซึ่งผู้เสียหาย หรือผู้จัดการแทนผู้เสียหายแล้วแต่กรณีมีสิทธิเรียกร้องความเสียหายทางแพ่งจากจำเลยได้ ก็จะเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การระงับคดีแพ่งนั้นได้ด้วยความสมานฉันท์ที่ย่อมเกิดขึ้นกับจำเลยและผู้เสียหาย รวมทั้งกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ด้วยเหตุนี้ การให้พนักงานคุมประพฤติเข้าไปมีบทบาทเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีแบบ ยั่งยืนระหว่างจำเลยกับผู้เสียหาย จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะทั้งจำเลยและผู้เสียหายต่างก็ยังคงใช้ชีวิตอยู่ใน สังคม การสร้างความสัมพันธ์อันดีดังกล่าวจึงเป็นการเปิด โอกาสให้จำเลยกับผู้เสียหายได้เจรจา หันหน้าเข้าหากัน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดหรือความหมางใจไปได้ระดับหนึ่ง ทำให้มีความ เข้าใจต่อกันเพิ่มขึ้น

ดังนั้น การปรับใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทยในงานคุมประพฤติ จึงเป็นการเปิด โอกาสอย่างเต็มที่แก่จำเลย และผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ได้พบกันเพื่อการเจรจา เพราะการเจรจานั้นเป็น โอกาสดีที่สุดใน การปรับความเข้าใจและปรับสัมพันธภาพกันระหว่างคู่กรณีทั้งสองจำเลยมีโอกาสเต็มที่ที่จะ แสดงออกถึงความรู้สึกสำนึกเสียดใจในการกระทำที่ผิดพลาดของตน ตลอดจนถึงผลอันเกิดจากการ กระทำนั้น มีโอกาสแสดงออกถึงความรู้สึกสำนึกตระหนักในผลแห่งความเสียหายที่ตกแก่เหยื่อ อาชญากรรม ตกแก่ชุมชน และที่ตกแก่ตัวจำเลยเอง และที่สำคัญที่สุดความสำนึกจากจิตใจที่รับผิดชอบ จำเลยพร้อมที่จะขอมาต่อผู้เสียหายและพร้อมที่จะทำให้สิ่งที่ ไม่ถูกต้องให้ถูกต้อง แม้จะไม่สามารถชดใช้ทดแทนด้วยเงินได้ทั้งหมดก็พร้อมทดแทนได้ด้วยวิธีใด ๆ แม้กับการใช้แรงงาน บรรยากาศของการเจรจาเช่นนี้สามารถที่จะ โน้มน้าวความรู้สึกที่จะให้อภัยจากผู้เสียหาย การเจรจาที่มี ประสิทธิภาพจะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเกิดการเรียนรู้และเข้าใจกันมากขึ้น เช่นทราบถึงมูลเหตุของ ใจในการกระทำผิดความเคียดแค้นที่เกิดตามมาจากการกระทำผิดนั้น ฐานะความเป็นอยู่ของจำเลย และอื่น ๆ อาจจูงใจให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกอ่อน โยงลง จนให้อภัยแก่จำเลย ความรู้สึกสำนึก รับผิดชอบของจำเลย และการให้อภัยของผู้เสียหายเป็นการฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณีได้เป็น อย่างดี และข้อมทำให้พนักงานคุมประพฤติเกิดความเชื่อมั่นว่า “จำเลยยังเป็นผู้มีความสามารถที่จะ ปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้” ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติที่จะต้องประเมินถึง ความสามารถดังกล่าวของจำเลยดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 6 (3) แห่งพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุม ความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522

สัมพันธภาพที่ก่อตัวขึ้นจากการเจรจาขอมส่งผลทำให้การเจรจาใช้ค่าเสียหาย ไม่ว่าจะทดแทนกันด้วยวิธีใด ๆ ตกลงกันได้ง่ายขึ้น และสัมพันธภาพที่ก่อตัวขึ้นขอมเปิดใจจำเลยให้พร้อมที่จะรับการแก้ไขฟื้นฟูต่อไป และง่ายที่จะปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ การฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณีขอมทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยสังคมมีความผาสุกและมีความมั่นคง จึงเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมได้ด้วย

สำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ผลการเจรจาจะทำให้มีโอกาสที่จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย โดยไม่ต้องไปเสียเวลา เสียเงินทองฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งขึ้นใหม่อีก มีโอกาสที่จะได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือในการบรรเทาความเดือดร้อนลดความวิตกกังวลต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และมีความรู้สึกที่ดีเพิ่มมากขึ้นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีตัวอย่างมากมาย ผู้เสียหายเมื่อเห็นสภาพจำเลยได้รับฟังคำขอขมา เห็นผู้เกี่ยวข้องที่ต้องพึ่งพาจำเลยได้รับความเดือดร้อนแสนสาหัส ผู้เสียหายก็จะให้อภัยและยินดีที่จะเห็นจำเลยได้รับการควบคุมความประพฤติไว้ เพื่อจะได้กลับไปปรับภาระเลี้ยงดูครอบครัว และก็มีหลายตัวอย่างที่ผู้เสียหายได้ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่จำเลย

นอกจากนี้ ปัจจุบันได้มีการร่างมาตรฐานแห่งชาติว่าด้วยผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ของกรมคุมประพฤติ ซึ่งได้มีการนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติ และยังมีโครงการทดลองการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนการสืบเสาะและพินิจด้วย ฉะนั้นกรมคุมประพฤติจึงมีส่วนสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาแต่แรกเริ่ม การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในงานคุมประพฤติจึงมีความสมควร โดยกรมคุมประพฤตินี้ภารกิจหลักในการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมด้วยวิธีการแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการคุมประพฤติโดยการสืบเสาะและพินิจจำเลยตามคำสั่งศาล และดำเนินการควบคุมและสอดส่องผู้กระทำผิด การคุมประพฤติจึงนับเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่มีส่วนในการช่วยบรรเทาปัญหาสังคม ลดปัญหาคนล้นเรือนจำ ประหยัดงบประมาณของรัฐ ในกิจการราชทัณฑ์ ซึ่งจากการสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติที่ปรากฏตามรายงานอันประกอบด้วยข้อเท็จจริงต่างๆทั้งในด้านประวัติส่วนตัวของจำเลยและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดจะช่วยให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการ

ลงโทษผู้กระทำผิดได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งช่วยค้นหาสาเหตุของการกระทำผิด ซึ่งจะเป็นแนวทางในการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลต่อไป จากนั้นเมื่อศาลพิพากษาการลงโทษ และอาจกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติผู้กระทำผิดรายใดแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะทำหน้าที่แก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมความประพฤติด้วย การควบคุมและสอดส่อง โดยการดูแล ช่วยเหลือ แนะนำ ดักเตือน และให้การสงเคราะห์เพื่อให้ผู้กระทำผิดตั้งใจประพฤติตนเป็นพลเมืองดี สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขโดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

ในระบบคุมความประพฤตินั้น นอกจากการใช้เทคนิควิธีการในทางสังคมสงเคราะห์ จิตวิทยา กฎหมายและเทคนิคต่างๆ ในการให้ความช่วยเหลือผู้กระทำผิดแล้วยังมีการจัดให้ผู้กระทำผิดทำกิจกรรมบริการสังคมเพื่อชดเชยความเสียหายที่ก่อให้เกิดกับสังคม และเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบและความสำนึกตนของผู้กระทำผิดด้วย ซึ่งจะช่วยปลงล้างทัศนคติในทางลบที่สังคมมีต่อผู้กระทำผิด ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่างๆ และประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในรูปแบบของอาสาสมัครคุมประพฤติ

นอกจากนี้ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายนี้ สามารถที่จะทำได้โดยการนำตัวแทนชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน หรือบุคคลที่เคารพนับถือของชุมชน เข้ามาช่วยค้นหาว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้กระทำผิดจะแก้ไขได้อย่างไร และหาทางออกร่วมกันว่าผู้กระทำผิดจะบรรเทาผลร้ายแก่เหยื่ออย่างไร ชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการคำนึงถึงความต้องการทั้งของเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชนไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทยจึงควรมานำมาใช้ในงานคุมประพฤติโดยอาจนำมาใช้ชั้นอัยการ หรือชั้นศาลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อเสริมสร้างให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในคดีประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4.4 ข้อดีข้อเสียในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

ด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นเรื่องใหม่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การที่จะนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายในประเทศไทยนั้น ต้องพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียที่จะเกิดขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือและคุณภาพของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตลอดจนประสิทธิภาพของวิธีการสมานฉันท์ที่สามารถนำมาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายของไทย

จากผลการศึกษาของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้เขียนเห็นว่าข้อดีและข้อเสียดังต่อไปนี้

ข้อดี

1. เป็นกระบวนการที่ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายแก่ผู้เสียหายในกรณีที่สามารถบรรลุข้อตกลงการไกล่เกลี่ยได้ ข้อตกลงดังกล่าวจะถูกจัดทำเป็นเอกสารเป็นสัญญาที่ผูกพันคู่พิพาท ส่งผลให้เป็นการระงับข้อพิพาททางแพ่ง ผู้เสียหายจึงไม่ต้องฟ้องร้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายอีก

2. แม้การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ คู่พิพาทบังคับมีความรู้สึกเข้าใจกัน มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน เข้าใจความต้องการของแต่ละฝ่าย เข้าใจถึงปัญหาอันเป็นสาเหตุแห่งข้อขัดแย้ง จุดอ่อนจุดแข็งของจุดยืนของแต่ละฝ่าย จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้ปรับความเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกร่วมกันในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

3. เป็นทางออกที่ดีสำหรับผู้กระทำผิดที่อาจไม่ต้องรับโทษจำคุก ให้อยู่ภายใต้การควบคุมและสอดส่อง และ/หรือซ่อมแซมความเสียหายให้กับเหยื่ออาชญากรรม และหรือทำงานบริการสาธารณะทดแทนความเสียหาย โดยให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขการคุมความประพฤติ

4. เป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้กระทำผิด ดังนี้

- แสดงออกซึ่งความรู้สึกสำนึกเสียใจในการกระทำของตน ตลอดจนผลอันเกิดจากการกระทำนั้น
- แสดงออกซึ่งความตระหนักในผลอันเกิดจากการกระทำนั้นที่เกิดแก่เหยื่ออาชญากรรม และชุมชน
- ผู้กระทำผิดได้รับการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะรับความช่วยเหลือและสงเคราะห์ในขั้นตอนการควบคุมและสอดส่องต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่ง โอกาสนี้หากผู้กระทำผิดแสดงความรู้สึกผิดชอบ เสียใจต่อการกระทำของตนและขอขมาผู้เสียหายอาจเป็นการจูงใจให้ได้รับการอภัยจากผู้เสียหาย ซึ่งทำให้

5. เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย ดังนี้

- ระบายความรู้สึกอันได้รับจากการกระทำนั้น
- มีโอกาสได้รับคำชี้แจงจากผู้กระทำผิดสำหรับคำถามที่ผู้เสียหายยังคิดใจอยู่
- ได้รับความช่วยเหลือและสงเคราะห์ เพื่อบรรเทาผลร้ายอันเกิดจากการกระทำนั้น
- มีโอกาสได้เข้าใจถึงสาเหตุของการกระทำผิด สภาพและความเป็นอยู่ตลอดจนภูมิหลังของจำเลย เข้าใจถึงความรับผิดชอบของสังคมต่อปัญหาอาชญากรรมที่ผู้เสียหายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

● การที่คู่กรณีและผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้น รวมถึงผู้มีหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูและช่วยเหลือ สงเคราะห์ได้มีโอกาสดำเนินการเจรจาและแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดใจในสภาพที่มีกติกา ทุกคนให้ความเคารพในความเสมอภาค ปฏิบัติต่อกันฉันท์มิตรจึงเป็นบรรยากาศที่ดียิ่งกว่าบรรยากาศที่เคร่งเครียดในศาล

- การไกล่เกลี่ยนี้มุ่งส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างคู่กรณี เผื่อระวังสัมพันธ์ภาพให้มั่นคงตลอดเวลา เป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

6. เป็นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในระดับจิตสำนึก

7. ผู้กระทำผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งจากการให้อภัยของผู้เสียหาย

8. กระบวนการนี้ไม่ได้เป็นการริบรูดอำนาจศาลแต่อย่างใด

9. เป็นการสร้างสันติภาพและความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม

10. เป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลหากมีการกระทำความผิดหรือการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในชั้นชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการ

11. หากการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จอาจส่งผลให้คดีแพ่งเป็นอันระงับไปเนื่องจากผู้เสียหายไม่ไปฟ้องร้องคดี

ข้อเสีย

1. ต้องเร่งพัฒนาบุคลากรที่มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย

2. ทำให้กรมคุมประพฤติมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้น

3. อาจมิได้เป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลอาญา หากมิได้เน้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาในชั้นชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการ

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายมีข้อดีมากกว่าข้อเสีย จึงสมควรที่ประเทศไทยจะปรับกระบวนการตัดสินในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาใหม่โดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในความผิดดังกล่าวมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น